

Оксана Михайлівна ТРАЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
civil@univer.km.ua

УДК 347.957

ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СПРАВІ, ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ У КАСАЦІЙНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ефективність касаційного провадження як способу перегляду судових рішень на предмет їх законності значною мірою обумовлюється належною правовою регламентацією процесуально-правового статусу його учасників. Встановлено, що можливість реального здійснення особами, які беруть участь у справі, окремих процесуальних прав впливає на ступінь виявлення, усунення судових помилок, а в певних випадках — на їх недопущення судом. Виявлено побіжність, недосконалість правового регулювання процесуальних прав осіб, які беруть участь у справі, в касаційному провадженні як за чинним ЦПК України, так і проектом ЦПК України. Встановлено відсутність критеріїв визначення судом необхідності виклику осіб, які беруть участь у справі, для дачі ними пояснень у суді касаційної інстанції. Додатково обґрунтовується необхідність забезпечення можливості участі особи, яка бере участь у справі, в судовому засіданні суду касаційної інстанції, оскільки така виступає однією із гарантій здійснення інших процесуальних прав. Аргументовано неможливість обмеження осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки, в праві на надання пояснень. Пропонується закріпити на законодавчому рівні обов'язок суду касаційної інстанції щодо належного

повідомленням осіб, які беруть участь у справі, про час та місце розгляду справи. Обмеження можливості надання пояснень в суді касаційної інстанції виступає обмеженням доступу до суду. Запропоновано зміст вимог, що висувуються до заперечення на касаційну скаргу. З'ясовано неможливість реалізації права на фіксацію судом судового засідання в суді касаційної інстанції технічними засобами, потребу внесення відповідних змін. Встановлено необхідність удосконалення норм процесуального законодавства щодо наслідків відмови від касаційної скарги на рішення суду особою, яка її подала, у разі наявності заяви про приєднання до скарги.

Ключові слова: цивільні процесуальні права, особи, які беруть участь у справі, касаційне провадження, пояснення, заперечення.

Мета цивільного судочинства може бути досягнута в разі ухвалення судами законних та обґрунтованих судових рішень. Тому процесуальне законодавство містить механізми виправлення допущених судами нижчих інстанцій судових помилок. Однією з додаткових гарантій забезпечення законності судових рішень є касаційне оскарження рішень і ухвал, що набрали законної сили. На розгляді Судової палати в цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2016 році знаходилося 40 тис. касаційних скарг, відкрито провадження у 26,4 тис. справ, що на 17,9 % більше порівняно з 2015 роком [1].

Аналіз судової практики, даних судової статистики вказує на те, що касаційні скарги на судові рішення в значній частині є дійсно обґрунтованими і що суди нижчої інстанції допускають неправильне застосування норм матеріального права, порушення норм процесуального права. Однак наявними залишаються випадки неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального, процесуального права.

Ефективність касаційного провадження як способу перегляду судових рішень на предмет їх законності значною мірою обумовлюється належною правовою регламентацією процесуально-правового статусу його учасників. Можливість реального здійснення особами, які беруть участь у справі, іншими учасниками процесу окремих процесуальних прав впливає на ступінь виявлення, усунення судових помилок, а в певних випадках — на їх недопущення судом.

Сучасний стан процесуального законодавства свідчить про побіжність, недосконалість правового регулювання цих питань. Законодавець у гл. 2 розд. V ЦПК України «Касаційне провадження» [2] не приділяє належної уваги механізмам здійснення загальних прав осіб, які беруть участь у справі. Фактично вони наділені не всім обсягом прав, закріплених у ст. 27 ЦПК України, що обумовлюється змістом касаційного перегляду, який спрямований на перевірку

законності судового рішення. Разом з тим ЦПК України не містить окремо норми, яка б визначала загальні права, здійснення яких не допускається в касаційному провадженні. У гл. 2 розд. V ЦПК України висвітлюються окремі спеціальні права осіб, які беруть участь у справі, без комплексного їх наведення, а в окремих випадках й неналежного правового регулювання.

Визначення чіткого та вичерпного переліку прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі, що розглядається в порядку касаційного провадження, гарантій їх здійснення є одним із шляхів забезпечення дієвості цього виду провадження. Недосконалість правової регламентації породжує, у свою чергу, проблеми здійснення окремих процесуальних прав, допущення зловживань з боку суду, їх порушення. Хоча в науковій літературі наявна точка зору й про те, що процесуальний статус суб'єктів касаційного оскарження врегульований нормами цивільного процесуального законодавства достатньо повно, окрім осіб, які не брали участь у розгляді справи, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки [3, с. 82].

Здійснення окремих процесуальних прав особами, які беруть участь у справі, в касаційному провадженні висвітлювали В. С. Войтовський, К. В. Гусаров, В. М. Кравчук, Д. Д. Луспеник, Ю. В. Навроцька, О. А. Тимошенко, О. І. Угриновська, С. Я. Фурса, Д. Ю. Цихоня, аналізуючи процедуру перегляду судом касаційної інстанції судових рішень. Комплексного їх дослідження в науковій літературі не здійснювалось. Поза увагою залишилась не розглянута низка дискусійних питань.

Відсутність належної правової регламентації окремих процесуальних прав осіб, які беруть участь у справах касаційного провадження, їх значимість для правозастосовчої практики обумовлюють потребу їх дослідження. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: з'ясування гарантій здійснення особами, які беруть участь у справі, права на участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції, надання пояснень цими суб'єктами процесу в касаційному суді, розкриття права на подання заперечень на касаційну скаргу, з'ясування можливості здійснення в касаційному провадженні прав, що впливають із фіксування судового засідання технічними засобами; внесення пропозицій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства, усунення неповноти регламентації здійснення процесуальних прав у касаційному провадженні.

Ст. 27 ЦПК України до загальних прав осіб, які беруть участь у справі, відносить участь у судових засіданнях, можливість надання усних пояснень судові. Згідно з ч. 1 ст. 333 ЦПК України в касаційному порядку справа розглядається без повідомлення осіб, які беруть участь у справі. У разі необхідності надання пояснень у справі, такі особи можуть бути викликані до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, про що їм за дорученням судді-доповідача надсилаються судові повістки із зазначенням дати, часу та місця розгляду справи [4].

Ефективне правосуддя є результатом розвитку наукової думки і суспільного досвіду багатьох поколінь. Особливої актуальності це набуває в період провадження судової реформи. Проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», зареєстрований 23 березня 2017 р. № 6232 та внесений Президентом України [5]¹, також передбачає, що в суді касаційної інстанції скарга на рішення, ухвалене в порядку цивільного судочинства, розглядається без повідомлення учасників справи. Згідно з проектом «у разі необхідності учасники справи можуть бути викликані для надання пояснень у справі». Учасниками справи йменуються суб'єкти, які згідно з чинним ЦПК України є особами, які беруть участь у справі, за винятком представників [5].

Отже, згідно з вищевказаними положеннями особи, які беруть участь у справі, зможуть здійснити своє право на надання пояснень лише в разі, якщо суд визнає це за необхідне. ЦПК України, проект ЦПК України, а також Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня 2012 р. № 10 «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку» [6] не містить критерії визначення такої необхідності.

Надання права суду касаційної інстанції на власний розсуд вирішувати питання щодо виклику осіб, які брали участь у справі, для надання пояснень у справі, є неправильним, вважає О. А. Тимошенко [7, с. 281]. На її думку, виклик чи невиклик тих чи інших осіб може ставити їх в подальшому в нерівне становище. Вона зазначає, що за доцільне законодавцю виробити єдину імперативну норму щодо або обов'язкового виклику осіб, які беруть участь у справі, або розгляду справи без виклику. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суд створює такі умови, за яких кожному учаснику судового процесу гарантується рівність у реалізації наданих процесуальних прав [8]. Зазначені положення закону, безумовно, повинні поширювати свою дію й на касаційне провадження.

Враховуючи низький рівень довіри суспільства до відправлення правосуддя, низьку його якість, вважаємо за необхідне доповнити ЦПК України положеннями про необхідність обов'язкового повідомлення осіб, які беруть участь у справі, про час та місце судового засідання в суді касаційної інстанції. Неявка вказаних осіб не повинна виступати перешкодою для розгляду справи, крім випадків, якщо вона обумовлена поважними причинами. Потреба внесення таких зумовлена й тим, що забезпечення можливості участі особи, яка бере участь у справі,

¹ Проектом пропонується викласти в новій редакції Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Господарський процесуальний кодекс України. Так як стаття присвячена одному із видів судочинства, то надалі в тексті застосовуватиметься проект ЦПК України.

в судовому засіданні виступає однією із гарантій здійснення інших процесуальних прав. Хоча ЦПК України акцентує взаємозв'язок цього права із правом на надання пояснень. Як доречно відзначає Ю. В. Навроцька, розгляд справи в касаційній інстанції без інформування про такий осіб, які беруть участь у справі, що має місце в переважній більшості випадків, унеможливує реалізацію права осіб, які беруть участь у справі, на заявлення відводу, в тому числі не тільки одному судді колегії, а й усій колегії [9, с. 223].

Необхідність закріплення вказаних положень обумовлюється також і трансформацією принципу апеляційного та касаційного оскарження, гарантій його реалізації. Положення оновленої Конституції України дають можливість дійти висновку щодо зміни підходів законодавця у визначенні вказаної засади судочинства. Чинна редакція Основного закону вказує на можливість касаційного оскарження лише у визначених законом випадках [9].

Вважаємо, що вагоме значення матиме заслуховування пояснень осіб, які беруть участь у справі, у тих випадках, коли відповідно до ч. 3 ст. 390 проекту ЦПК України суд, незважаючи на малозначимість справи, відкрив касаційне провадження, так як справа становить виняткове значення для учасника справа або ж становить значний суспільний інтерес, а також у випадку, коли особа, яка подала скаргу, позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскаржуваним судовим рішенням, при розгляді іншої справи [5].

На думку В. М. Кравчука, О. І. Угриновської, Ю. В. Навроцької, положення ст. 333 ЦПК України є неправильними і не сприяють досягненню завдань цивільного судочинства та суттєво обмежують права осіб, які беруть участь у справі. Якщо в залі немає осіб, які беруть участь у справі, то судовий розгляд фактично зводиться до обговорення рішення суду між суддями, які входять до складу колегії [11, с. 807; 9, с. 222]. Ю. Навроцька звертає увагу на те, що таке положення суперечить також і ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [9, с. 222]. На думку Г. В. Чурпіти, навіть у разі відсутності ініціативи суду касаційної інстанції особи, які беруть участь у справі, мають право бути присутніми під час судового розгляду справи у порядку касаційного провадження, посилаючись на положення закону про судоустрій [12, с. 656]. Протилежну точку зору поділяє К. В. Гусаров. Він вважає, що обмеження для осіб, які беруть участь у справі, на участь у розгляді справи касаційним судом мають обґрунтований характер, так як є відмінною рисою вітчизняної касації, і їх не можна визнати обмеженням доступу до суду [13, с. 308]. Вважаємо, що встановлення таких обмежень є на сьогодні не виправданим.

Переліки справ, призначених до розгляду судом касаційної інстанції, оприлюднюється в установленому порядку не пізніше, ніж за шість календарних днів до дати призначення судового засідання. Копія такого переліку надсилається електронною поштою до відповідних структурних підрозділів апарату Вищого спеціалізованого суду

України з розгляду цивільних і кримінальних справ для розміщення на офіційному веб-сайті цього суду, в інформаційних кіосках, а також для використання в роботі інформаційно-довідкової служби [4]. Тому особи, які беруть участь у справі, можуть самостійно з'ясувати час та місце розгляду справи судом касаційної інстанції.

У ст. 333 ЦПК України відсутня норма, яка б визначала обов'язок суду заслухати пояснення осіб, які беруть участь у справі, та які з'явилися до суду касаційної інстанції без його виклику, з власної ініціативи. Вважаємо, що така прогалина може мати наслідком обмеження осіб, які беруть участь у справі, відстоювати свою позицію у справі. Крім того, надання можливості здійснення права на пояснення не матиме наслідком затягування розгляду справи в суді касаційної інстанції, так як суд наділений повноваженнями щодо обмеження їх тривалості.

Особливого значення набуває надання пояснень особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки. Вказані суб'єкти можуть вперше в цьому виді провадження реалізувати своє право на судовий захист та доводити необхідність скасування судового рішення, яким було вирішено питання про їх права, свободи чи обов'язки. У такому випадку їх вимоги виступають предметом розгляду лише однієї судової ланки, й при цьому їм не гарантується здійснення права для надання пояснень. Вважаємо, що такі особи не можуть обмежуватись у праві дачі пояснень, так як касаційний суд виступає фактично чи не єдиною інстанцією, в якій вони можуть домагатись перегляду рішення, що набрало законної сили, на предмет його законності, яке було ухвалено без їх участі та яке торкається їх права, свободи чи покладення обов'язку. Відсутність законодавчого закріплення можливості дачі ними пояснень саме в суді касаційної інстанції суперечить принципу бути вислуханим і почутим судом. Тому вважаємо за необхідне закріпити в ЦПК України положення про обов'язкове повідомлення таких осіб про час та місце розгляду справи в суді касаційної інстанції з роз'ясненням їх права на дачу пояснень.

Додатковою аргументацією необхідності повідомлення осіб, які беруть участь у справі, про час та місце судового розгляду, внесення відповідних змін до ЦПК України виступає розмір судового збору, що сплачується особою, яка подала касаційну скаргу на рішення суду, приєдналась до неї. Він складає 120 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги [14].

Вважаємо за необхідне внести зміни до ст. 333 ЦПК України, закріпивши такі положення: «У касаційному порядку справа розглядається колегією у складі п'яти суддів з належним повідомленням осіб, які беруть участь у справі, про час та місце розгляду справи. Особи, які беруть участь у справі, мають право надання пояснень». Вказані положення дозволять цим особам самостійно вирішувати питання щодо необхідності їх явки в судові засідання суду касаційної інстанції та реалізації ними права на надання пояснень.

Заслуховування пояснень осіб, які брали участь у справі, осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки, сприятиме ухваленню законного й обґрунтованого судового рішення за результатами розгляду касаційної скарги. Обмеження можливості надання пояснень в суді касаційної інстанції виступає обмеженням доступу до суду.

На думку Ю. В. Навроцької, доцільним та можливим є застосування відеоконференцз'язку за клопотанням заінтересованої особи як спосіб забезпечення можливості особистої участі під час розгляду справи судом касаційної інстанції [9, с. 226]. З метою виконання завдань цивільного судочинства, як зазначає В. С. Войтовський, особа має право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, у зв'язку із цим слід, на його думку, внести відповідні зміни до ст. 333 ЦПК України [3, с. 118–119].

У зв'язку з дією в цивільному процесі принципів змагальності та рівності особи, які беруть участь у справі та які не подали касаційної скарги на судові рішення, наділені правом на подання заперечень на касаційну скаргу. ЦПК України не містить вимог до цього процесуального документа. Це, у свою чергу, породжує наявність різних підходів до визначення змісту цього документа як у теоретиків, так і у практиків. Так, на думку В. С. Войтовського, оскільки у ч. 1 ст. 328 ЦПК України не передбачено права іншої сторони при поданні заперечень на касаційну скаргу долучити додаткові матеріали, які б спростовували матеріали, додані до такої скарги, дещо порушується вимога кореспондуючої співмірності, адже ЦПК України закріплено таке право за особою, що подала касаційну скаргу [3, с. 100–101]. Вважаємо, що відсутність заборони закону, дія в цивільному процесі принципу процесуальної рівноправності сторін вказують на наявність такої можливості в особи, що подала заперечення.

Вважаємо, що особи, які беруть участь у справі, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, повинні бути наділені правом на подання письмових заперечень до початку підготовки суддею-доповідачем своєї доповіді на стадії підготовки справи до касаційного розгляду, оскільки на цій стадії процесу суд повинен з'ясувати обставини, необхідні для ухвалення рішення, склад осіб, які беруть участь у справі.

З метою визначення вимог, що висувуються до заперечень, поданих на касаційну скаргу, встановлення чітких темпоральних меж здійснення відповідного права, необхідно гл. 2 розд. V ЦПК України доповнити новою статтею такого змісту:

«Стаття 326¹. Заперечення на касаційну скаргу

1. Після одержання копії касаційної скарги особи, які беруть участь у справі, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи/та обов'язки, мають право подати суду касаційної інстанції письмові заперечення на касаційну скаргу.

2. У запереченні на касаційну скаргу повинні бути зазначені:
 - 1) найменування суду, до якого подається скарга;
 - 2) ім'я (найменування) особи, яка подає заперечення на скаргу, її місце проживання (місцезнаходження);
 - 3) ім'я (найменування) осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання (місцезнаходження);
 - 4) зміст заперечень на касаційну скаргу;
 - 5) обставини, які спростовують доводи касаційної скарги щодо незаконності рішення, ухвали;
 - 6) обставини, які підтверджують відсутність в особи, яка подала касаційну скаргу, права на звернення до суду, наявність перешкод для відкриття касаційного провадження у справі, порушення порядку реалізації права касаційного оскарження;
 - 7) клопотання особи, яка подала заперечення;
 - 8) перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

3. Заперечення на касаційну скаргу підписуються особою, яка його подає, або її представником.

4. До заперечення на касаційну скаргу, поданого представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо ці документи раніше не подавалися.

5. До заперечення на касаційну скаргу додаються його копії та копії доданих письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

6. Письмові заперечення на касаційну скаргу подаються у строк встановлений в ухвалі про відкриття касаційного провадження у справі. При визначенні конкретного строку на подання заперечень, суддя-доповідач виходить із того, що з ними він повинен бути ознайомлений при складанні своєї доповіді на стадії підготовки справи до касаційного розгляду».

Відповідно до ст. 395 проекту ЦПК України учасники справи також наділяються правом на подання заперечень, однак лише в тих випадках, якщо разом з касаційною скаргою було подано заяви чи клопотання. Суд в ухвалі про відкриття касаційного провадження встановлює строк, протягом якого учасники справи можуть реалізувати це право.

Наближеним до такого процесуального документа, як заперечення на скаргу проект ЦПК України визначає відзив на касаційну скаргу. В ухвалі про відкриття касаційного провадження зазначається строк для подання учасниками справи відзиву на касаційну скаргу в письмовій формі. Проте проект не визначає вимоги, що висуваються до змісту цього процесуального документа. Проект ЦПК України встановлює додаткові вимоги щодо здійснення цього права, зокрема додання до відзиву доказів про надіслання його копії, доданих до нього документів іншим учасникам справи, однак у ст. 396 відсутня регламентація правових наслідків не дотримання цієї процедури. Вважаємо, що такі мають бути встановлені. Разом з тим з положення

щодо необхідності надіслання копій відзиву складно погодитись, оскільки в такому випадку суб'єкти процесу ставляться в нерівне процесуальне становище (копії касаційних скарг, доданих до неї документів розсилає суд, а копії відзиву — особа, яка його подала). Крім того, виконання вказаних положень у певних випадках може бути утрудненим, неможливим, наприклад, у зв'язку з неможливістю з'ясування місця проживання (місцезнаходження) особи, яка бере участь у справі. Не регламентуються наслідки відмови особи отримати копію відзиву на касаційну скаргу.

Однією із засад судочинства є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами (ст. 129 Конституції України, ст. 6 ЦПК України). Згідно з п. 6 ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» при розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому законом.

До загальних прав осіб, які беруть участь у справі, які передбачені ст. 27 ЦПК України, відноситься право на прослуховування запису фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу неправильності чи неповноти. Відповідно до ч. 2 ст. 197 ЦПК України у разі неявки в судове засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи в разі, якщо відповідно до положень цього Кодексу розгляд справи здійснюється судом за відсутності осіб, які беруть участь у справі, фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється.

У зв'язку із цим, виникає питання: чи можлива реалізація вказаного права, якщо в судове засідання суду касаційної інстанції викликалися особи, які беруть участь у справі, для дачі пояснень?

Згідно з п. 1.1 Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання), затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 р. № 108 [15], інструкція встановлює єдиний порядок роботи зі звукозаписувальними технічними засобами фіксування судового процесу, вимоги до них, зберігання, копіювання, дублювання та використання інформації, яка відображає хід судового засідання в судах загальної юрисдикції (Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів). Отже, Інструкція не регламентує порядок фіксування судового процесу у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Інший нормативний акт, який би містив відповідні норми, відсутній. Це, у свою чергу, виступає перепорою для реалізації особами, які беруть участь у справі, зазначеного права. Фактично підзаконний нормативно-правовий акт унеможливив здійснення права, яке визначене ст. 27 ЦПК України, що розміщена у розд. I «Загальні положення», й заборона здійснення якого відсутня в положеннях ЦПК України, що визначають процедуру розгляду справ у порядку касаційного провадження (гл. 2 розд. V). У зв'язку із цим, процесуальне законодавство потребує внесення відповідних змін.

Неналежна увага в ЦПК України приділяється регламентації правових наслідків відмови від касаційної скарги на рішення суду особою, яка її подала, у разі наявності заяв про приєднання до скарги. Проект ЦПК України ліквідує вказану прогалину (ст. 397), однак він визначає додаткові умови реалізації цього права, зокрема надання доказів надсилання копії такої заяви іншим учасникам справи. Проте знову ж такими не містить правових наслідків недотримання цих вимог.

Отже, нормативно-правове регулювання процесуальних прав при перегляді судом касаційної інстанції судових рішень потребує особливої уваги. Висвітленими аспектами не вичерпується проблематика здійснення процесуальних прав особами, які беруть участь у справі, в суді касаційної інстанції. Предметом подальших наукових розвідок може виступати здійснення сторонами своїх спеціальних прав у касаційному провадженні.

Список використаних джерел

1. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2016 році / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <https://goo.gl/YNad2k>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Офіційний вісник України. 2004. № 16. Ст. 1088.
3. *Войтовський В. С.* Касаційне оскарження у цивільному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2017. 203 арк.
4. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ : затв. наказом Державної судової адміністрації України від 17.12.2013 р. № 173 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/JJ4mtJ>.
5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Проект закону України, зареєстрований 23. 03. 2017 р. № 6232 / Верховна Рада України. URL : <https://goo.gl/sMhByo>.
6. Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку: постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14.06.2012 р. № 10 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/wYY2qw>.
7. *Тимошенко О. А.* Проблеми правового забезпечення процесу судового розгляду справи в порядку касаційного провадження у цивільному процесі України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Вип. 21. Част. II, Том 1. С. 279–282.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Офіційний вісник України. 2016. № 56. Ст. 1935.
9. *Навроцька Ю. В.* Розгляд справи судом касаційної інстанції в цивільному судочинстві: удосконалення правового регулювання // Вісник

- Львівського університету. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 221–227.
10. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141; 2005. № 2. Ст. 44; 2011. № 10. Ст. 68; 2014. № 11. Ст. 142, 143; 2016. № 28. Ст. 532.
 11. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. К. : Істина, 2006. 944 с.
 12. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін.] ; за заг. ред. С. С. Бичкової. К. : Атіка, 2008. 840 с.
 13. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух. Х. : Право, 2010. 352 с.
 14. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 р. № 3674–VI // Офіційний вісник України. 2011. № 59. Ст. 2349.
 15. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) : затв. наказом Державної судової адміністрації України від 20.09.2012 р. № 108 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/llzD9>.

*Рекомендовано до друку кафедрою цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 12 від 7 березня 2017 року)*

Надійшла до редакції 24.03.2017

Трач О. М. Осуществление лицами, участвующими в деле, гражданских процессуальных прав в кассационном производстве

Эффективность кассационного производства как способа пересмотра судебных решений на предмет их законности в значительной степени обуславливается надлежащей правовой регламентацией процессуально-правового статуса его участников. Установлено, что возможность реального осуществления лицами, участвующими в деле, отдельных процессуальных прав влияет на степень выявления, устранения судебных ошибок, а в определенных случаях на их недопущение судом. Выявлено беглость, несовершенство правового регулирования процессуальных прав лиц, участвующих в деле, в кассационном производстве как в действующем ГПК Украины, так и проекте ГПК Украины. Установлено отсутствие критериев определения судом необходимости вызова лиц, участвующих в деле, для дачи ими объяснений в суде кассационной инстанции. Дополнительно обосновывается необходимость обеспечения возможности участия лица, участвующего в деле, в судебном заседании суда кассационной инстанции, поскольку такая выступает одной из гарантий осуществления других процессуальных прав. Аргументировано невозможность ограничения лиц, не участвовавших в деле, если суд решил вопрос об их правах, свободах или обязанностях, в праве на предоставление объяснений. Предлагается закрепить на законодательном уровне обязанность суда кассационной инстанции по надлежащему извещению лиц, участвующих в деле, о времени и месте рассмотрения дела. Ограничение возможности предоставления объяснений в суде кассационной инстанции выступает ограничением доступа к суду. Предложено содержание требований, предъявляемых к возражению на кассационную жалобу. Выяснено невозможность реализации

права на фіксацію судом судового засідання в суді касаційної інстанції технічними засобами, необхідність внесення відповідуючих змін. Установлено необхідність удосконалення норм процесуального законодавства о наслідках відмови від касаційної скарги на рішення суду особою, котра її подала, при наявності заяви о приєднанні к скаргі.

Ключевые слова: гражданские процессуальные права, лица, участвующие в деле, касаційное производство, объяснения, возражения.

Trach, O. M. Implementation of Civil Procedural Rights by Persons involved in the Case in Cassation Proceedings

The effectiveness of cassation proceedings as a way of reviewing judgements for their legality is largely due to the proper legal regulation of the procedural and legal status of the parties to the proceedings. It has been established that the ability of the persons, involved in the case, to actually exercise separate procedural rights affects the degree of identification, removal of judicial errors and, in certain cases of their exclusion by the court. A cursory, ineffective legal regulation of the procedural rights of the persons involved in the case in appeal proceedings, both in the current Code of Civil Procedure and in the draft of the Code of Civil Procedure of Ukraine, has been identified. It has been established that there are no criteria for the court to determine whether persons involved in the case need to be called to give an explanation before the Court of Appeals. Further justification is provided for the opportunity of a person to take part in the case before the Court of Appeals, as such serve as one of guarantees for the exercise of other procedural rights. The impossibility of limiting persons who had not participated in the case if the Court had decided on their rights, freedoms or duties to rights for providing explanations has been rationalized. It is proposed to establish at the legislative level the duty of the Court of Appeals to properly notify the persons involved in the case of the time and place of the case. Restricting the possibility of providing explanations before the Court of Appeals is a restriction of access to the court. The compliance with the requirements for an objection to an appeal of cassation was proposed. Clarified the impossibility of the realization of the right to hold a court trial in the court of appeals by technical means, the need to make appropriate changes. The need has been established to improve the rules of procedural law on the consequences of refusing cassation appeal against the decision of the court by the person who had given it when there was an application for accession.

Keywords: civil procedural rights, persons involved in a case, cassation proceeding, explanations, objections.

